

Complexnummer: 531561

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Complexnaam

NHW-Batterij aan de Overeindseweg

Aantal complexonderdelen	Monumentnummers van complexonderdelen
13	531562, 531563, 531564, 531565, 531566, 531567, 531568, 531569, 531570, 531571, 531572, 531573, 531574

Woonplaats	Gemeente	Provincie
Nieuwegein	Nieuwegein	Utrecht

Locatie van het hoofdoject

NHW-Batterij a.d. Overeindseweg, Nieuwegein

Complexomschrijving

Cluster 52. Complexomschrijving.

NIEUWE HOLLANDSE WATERLINIE

COMPLEX BATTERIJ AAN DE OVEREINDESEWEG MET INUNDATIEKANAAL EN ANNEXE WERKEN

Inleiding

De Nieuwe Hollandse Waterlinie vormde van 1815 tot februari 1940 de hoofddefensielinie van het Koninkrijk der Nederlanden. De 85 kilometer lange verdedigingslinie die is gebaseerd op een uitgestrekte waterbarrière gesteund door militaire versterkingen, strekte zich uit van de Zuiderzee bij Muiden tot aan de Biesbosch bij Werkendam. De breedte varieerde van slechts enkele honderden meters ten oosten van Utrecht, tot 7,5 km en zelfs meer dan 10 km in de Vijfheerenlanden. Het typisch Hollandse defensiesysteem van inundaties was de verbeterde voortzetting van de eens zo succesvolle (oude) Hollandse Waterlinie uit 1672. Het concept voor een waterlinie dateert al uit 1589, toen prins Maurits opdracht kreeg van de Staten van Utrecht en Holland om te onderzoeken hoe de jonge Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden op een zo efficiënt mogelijke manier kon worden verdedigd. Door een optimaal gebruik van de geografische omstandigheden kon een bijzondere verdedigingslinie worden aangelegd. Daar waar hoog Nederland overgaat in het laag gelegen poldergebied is het tamelijk eenvoudig om land onder water te zetten met behulp van sluizen of het doorsteken van

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

dijken. Aan de tastbare onderdelen van deze voornamelijk 'papieren tijger' werd eeuwenlang gesleuteld. Na WOII speelde de Nieuwe Hollandse Waterlinie geen rol van betekenis meer in de hoofddefensie. En in 1951 werden veel onderdelen van de Linie gedeclineerd, waarmee de opheffing van de Linie als zodanig een feit was.

Een verbeterde Waterlinie

De grond- en waterslag voor een verbeterde nieuwe Hollandse Waterlinie werd gelegd in de Franse tijd in 1796/97 door de directeur der Hollandse Fortificatiën C.R.T. Kraijenhoff. In zijn Memorie betreffende de eerste of capitale Waterlinie beschrijft Kraijenhoff gedetailleerd hoe de (oude) Hollandse Waterlinie er toen voorstond en geeft hij aan hoe deze Linie verbeterd zou moeten worden. Tevens bepleit hij een oostwaartse verlegging van de Linie om de stad Utrecht binnen de Linie te brengen, beschermd door een aaneenschakeling van voorposten. Niet alleen omdat Utrecht een belangrijke garnizoensstad was, maar vooral om te voorkomen dat de vijand de waterhindernis zou kunnen aftappen. De aanbevelingen die hij deed vormden het concept voor wat later de Nieuwe Hollandse Waterlinie gaat worden. In 1811 werden de plannen zelfs door Keizer Napoleon goedgekeurd: *La ligne de Naarden à Gorcum doit donc être considérée comme la vraie ligne de l'Empire*. Mede vanwege militaire en politieke ontwikkelingen werd het plan echter niet verder uitgewerkt. Na het vertrek van de Fransen, bij de aanloop tot het nieuwe Koninkrijk der Nederlanden in het najaar van 1814, diende Kraijenhoff opnieuw een nota in, waarin zijn voorstellen uit 1796 en 1811 waren geactualiseerd. Daarop besloot Koning Willem I in het voorjaar van 1815 tot de aanleg van een nieuwe Waterlinie, toen nog 'Utrechtse Linie' genoemd. De militaire en waterstaatkundige werken voor de Nieuwe Hollandse Waterlinie zouden het grootste en duurste infrastructurele project worden dat ooit in Nederland is uitgevoerd.

Bouwen aan een perfect systeem

Evenals de 'Oude' Hollandse Waterlinie steunde de 'Nieuwe' op uitgebreide - maar nu beter beheersbare - inundaties, waarbij forten en batterijen de inlaatpunten (sluizen) beschermden en de niet te inunderen terreinstroken en andere accessen afsloten. Samen met de waterbouwkundige Jan Blanken, inspecteur-generaal van Waterstaat, ontwikkelde Kraijenhoff als inspecteur-generaal der Fortificaties (1814-1826) de 'natte' plannen voor de Nieuwe Waterlinie en werd opdracht gegeven aan majoor-ingenieur Willem Offerhaus voor de bouw van een fortenkring om Utrecht. Tot aan Nieuwersluis werd het tracé van de (oude) Hollandse Waterlinie langs de Vecht aangehouden. Vanaf Nieuwersluis volgde de nieuwe linie de Vecht, tot enkele kilometers ten noorden van Utrecht. Daar moest de linie oostelijk om de stad heen buigen, om vervolgens langs de Vaartse Rijn verder te gaan tot aan de sluizen van Vreeswijk aan de Lek. Voorts sloot de nieuwe Waterlinie aan op het zuidelijke tracé dat in 1787 was verplaatst naar de Diefdijk en de Linge. Er dienden vijf zogenaamde 'inundatiekommen' te komen met op de accessen permanente verdedigingswerken. Op een zestal cruciale plekken werden door Blanken ontworpen waaiersluizen gebouwd. Deze sluizen, die zelfs tegen hoog water in geopend konden worden, waren ideaal voor militaire inundaties. De inrichting van een optimaal inundatiestelsel en de aanleg van de onmisbare permanente verdedigingswerken duurden, met onderbrekingen, van 1815 tot 1886. Dat de realisatie van de nieuwe Waterlinie zoveel tijd kostte, had alles te maken met de (internationale) politieke en militair-technische ontwikkelingen en de ingrijpende infrastructurele en waterstaatkundige veranderingen gedurende de negentiende eeuw. We kunnen in die eeuw een viertal bouwperiodes onderscheiden. In de eerste fase van 1815-1826 werden de versterkingen rondom Utrecht gerealiseerd. Vervolgens bouwde de Dienst der Fortificatiën van 1841 tot 1864 de torenforten bij de rivieraccessen en tussen 1867-1872 vonden overal in de Linie verbeteringen plaats. Ten slotte werden tussen 1871 en 1886 de laatste forten van de Linie gebouwd. In de twintigste eeuw veranderden de militaire tactieken drastisch en werden veldversterkingen tussen de forten aangelegd met diverse werken van gewapend beton.

Bouwfasen in de negentiende eeuw

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Gedurende de eerste bouwphase werd tussen 1816 en 1826 op de kwetsbare accessen rondom Utrecht een vijftal forten gebouwd. De eenvoudige werken bestonden uit aarden omwallingen, die precies in het hart van de te beveiligen weg of kade waren gelegen. De forten werden omgeven door een gracht en op de hoofdwal was de opstelplaats voor het geschut. De vorm en de omvang van de forten werden bepaald door de breedte van het acces en de ligging van de inundatiemiddelen. Op de hoog gelegen - en dus niet te inunderen - Houtense Vlakte werden vier lunetten gebouwd. Deze V-vormige versterkingen werden voorzien van zware bakstenen bekledingsmuren. Ten zuiden van Utrecht bouwde men ter bescherming van de inundatiesluizen forten bij Jutphaas, Vreeswijk en Culemborg. De volgende bouwphase diende zich aan nadat Nederland in 1839 België als onafhankelijke staat had erkend. Reorganisatie en vernieuwing van het verdedigingsstelsel waren nodig. Koning Willem II besloot tot een geconcentreerde verdediging, met de Nieuwe Hollandse Waterlinie als hoofddefensielinie. De vestingen en linies aan de landsgrenzen dienden om een eventuele vijandelijke opmars te vertragen, zodat de inundaties van Waterlinie tijdig konden worden gerealiseerd. De tweede actieve bouwperiode van de waterlinie duurde van 1841 tot 1864 en vond plaats, ondanks ingrijpende bezuinigingen op defensie (de omvang van het leger werd gehalveerd). Onder leiding van genieofficier Merkes van Gendt werden op de dijkaccessen langs de rivieren torenforten gebouwd. Bij de rivieraccessen van de Vecht, Lek, Linge en Waal verrezen ronde bakstenen torenforten. In diezelfde periode kregen veel kleinere werken van de linie 'bomvrije' gebouwen o.a. in de vorm van vierkante wachthuizen binnen de redoutes. Met de Napoleontische term 'bomvrij' (à l'épreuve de bombe) bedoelde men dat ze bestand waren tegen contemporain geschut. Het waren veelal wachthuizen met zware, gemetselde muren. Enige versterkingen op de dijkaccessen in het Vechtplassengebied, die nog uit de Franse tijd dateerden, werden vervangen door eenvoudige forten of redoutes. In 1853 werd de Kringenwet ingevoerd die bepaalde dat er binnen cirkel van 1000 meter van de forten beperkte bouw- en beplantingsvoorschriften golden i.v.m. een vrij schootsveld. Binnen deze kringen vinden we dan ook soms houten bebouwing. In 1951 werd de Kringenwet opgeschort en in 1963 ingetrokken. Omstreeks 1864 leek de Nieuwe Hollandse Waterlinie min of meer voltooid. Maar ontwikkelingen voor en tijdens de Frans-Duitse oorlog van 1870 brachten talloze tekortkomingen aan het licht, zowel op bouwkundig en wapentechnisch, als op tactisch gebied. Kolonel Kromhout kreeg de taak om de organisatie van de Waterlinie beter te structureren. Er waren veel te weinig bomvrije onderkomens voor manschappen en bomvrije magazijnen voor munitie. Bovendien bleken de zware muren van de hoge torenforten lang niet zo 'bomvrij' als ze heetten te zijn. Maar ook de nieuwe en de verbeterde 'bomvrije' forten bleken kort na oplevering alweer verouderd. In de daaropvolgende jaren werden de kwetsbare torens daarom beveiligd. Om de torens tegen directe treffers te beschermen, werd een zogenaamde 'contrescarp' aangebracht, een halfgrondgaande aanaarding van een dik kleipakket of een gemetselde en aangeaarde galerij die los stond van de toren en daar in een ruime halve cirkelvorm omheen lag. Ook veel andere bomvrije wachthuizen kregen een stevige aarden dekking. De derde bouwperiode (1867 - ca. 1872) volgde o.a. na de uitvindingen van geschut met een getrokken loop (ca. 1860). Dit verdragende en nauwkeuriger geschut maakte duidelijk dat de werken in de Waterlinie toch zeer kwetsbaar waren. De forten misten dekkingsmogelijkheden voor manschappen en materieel. Er was behoefte aan bomvrije remises voor geschut en bomvrije kazernes voor de manschappen. Bovendien dienden de wallen te worden verzaaid. Door de toegenomen reikwijdte van de projectielen moesten de steden Naarden en Utrecht, die in de frontlinie kwamen te liggen, op grotere afstand worden verdedigd. Daarom werden vooruitgeschoven posten aangelegd. Het centraal gelegen Utrecht was al een kruispunt van wegen, maar werd sinds de jaren '60 ook een knooppunt van een nieuwe vorm van infrastructuur: de spoorwegen. De ring van zes oudere forten die Utrecht beschermde, lag ten opzichte van de mogelijke posities van vijandelijk geschut te dicht bij de stad. Daarom werd nog verder oostwaarts van de Domstad een tweede, vooruitgeschoven fortenkring aangelegd. Verder vonden langs de Lek verbeteringen plaats voor mogelijke onderwaterzettingen rond Utrecht: er kwam een nieuwe inlaatsluis bij Wijk bij Duurstede en er vonden verbeteringen plaats bij Honswijk. Begin jaren '70 realiseerde de regering zich dat het Nederlandse defensieapparaat de afgelopen dertig jaar sterk onder de bezuinigingen had geleden. Daarom diende de Minister van Oorlog de Vestingwet van 1874 in. Deze kende o.a. prioriteit toe aan de verbetering en vernieuwing van de Nieuwe Hollandse Waterlinie als hoeksteen van de Nederlandse verdediging. Binnen acht

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

jaar moesten nieuwe werkzaamheden voor de hoofdverdedigingslinie worden verwezenlijkt (ruim 10 miljoen gulden). Daarmee gingen men de vierde bouwperiode (ca. 1871-1886) in, die in feite een voortzetting was van de derde, maar op andere gronden. De Waterlinie was nog maar amper ingericht volgens de laatste eisen van een grote defensieve kracht, of in 1885 werd de brisantgranaat ingevoerd. Tegen dit explosieve projectiel was geen fort bestand. L'histoire se repète: op slag waren de forten van de gemoderniseerde Waterlinie weer verouderd en dus onbruikbaar. De geschiedenis van de vestingbouw leert dat de ontwikkelingen van de verdedigingsmethoden voortdurend achterlopen op die van de aanvalswapens. De forten bleken niet meer geschikt als opstellingsplaats voor vestinggeschut. Om trefkans te voorkomen, moesten manschappen en geschut worden gespreid in het linielandschap. De forten vervulden nog wel een rol als stormvrij infanteriesteunpunt. Sindsdien speelde 'maskering'(camouflage) door beplantingen op en bij de forten een rol. In deze periode werden op veel forten, behalve fortwachterswoningen, ook houten genie- en artillerieloodsen gebouwd om het materieel in vreedstijd vochtvrij te stallen. Ondertussen vond toch op grote schaal nieuwbouw plaats in de Waterlinie. Van noord tot zuid verrezen nieuwe forten en batterijen in de Linie om een aaneengesloten 'snoer' van steunpunten op bepaalde afstand van elkaar te realiseren. Daarna kwam de fortenbouw tot stilstand. Het nut en de kracht van de kostenverslindende en snel verouderende forten van de Waterlinie stonden aan het eind van de negentiende eeuw ter discussie. Het accent werd van de zogenaamde 'dode weermiddelen' verlegd naar de levende, mobiele strijdkrachten die verspreid in veldversterkingen in de Linie zouden moeten opereren om een stormaanval met de nieuwste wapens te weerstaan.

WOI en WOII

Tijdens de mobilisaties van WO I en WO II werd een groot aantal veldversterkingen voor artillerie, infanterie en munitieopslag aangelegd. Loopgravenstelsels, groepsnesten, prikkeldraadversperringen, gevechtswagenversperringen en tankgrachten bepaalden het gezicht van de jongste Waterlinie. Ook bouwde men honderden betonnen groepsschuilplaatsen en vele mitrailleurkazematten tussen de forten in het linielandschap. Op en bij de forten verschenen de moderne golfplaten Nissen-hutten en Romney-loodsen voor diverse doeleinden.

BATTERIJ AAN DE OVEREINDESEWEG MET INUNDATIEKANAAL EN ANNEXE WERKEN

Inleiding complex

BATTERIJ AAN DE OVEREINDESEWEG MET INUNDATIEKANAAL EN ANNEXE WERKEN als vanaf het derde kwart van de 19de eeuw tot stand gebrachte uitbreiding van de verdedigingswerken tussen Utrecht en het Amsterdam-Rijnkanaal. De werken strekten zich vóór de aanleg van het Amsterdam-Rijnkanaal (1934-1940) ter plaatse verder zuidwaarts uit. Batterijen zijn (relatief kleine) opstellingen waarin meerdere stukken geschut in samenhang en vaak in min of meer lineair verband zijn opgesteld. De van oost naar west gerichte Overeindseweg werd sedert 1819-1820 afgesloten door het Fort bij Jutphaas, maar de verdediging is kort na 1870 deels naar het oosten verlegd toen een bestaande, van zuid naar noord gerichte wetering werd verlengd en tot Inundatiekanaal werd vergraven. Ter weerszijden van de Overeindseweg en als verdediging van het kanaal werd langs het Inundatiekanaal een aarden batterij - in feite een klein fort - ingericht, waarop later bomvrije gebouwen tot stand kwamen. Van deze beide bestaat alleen de Batterij aan de Overeindseweg Noord nog, zij het in gehavende staat. Het andere exemplaar is bij de omlegging van het Amsterdam-Rijnkanaal bij de Plofsluis, in 1981-1982 opgeruimd, waarbij onder meer een bomvrij wachthuis en een remise met verbruiksmagazijn verdwenen zijn. In de nabijheid van de nog bestaande batterij resteren een brug en een sluis in de Overeindseweg als waterbouwkundige elementen behorend bij het Inundatiekanaal, terwijl ongeveer 200 meter naar het noorden resten van een gietstalen koepelkazemat (1937-1940) liggen. In 1936 is een mitrailleurkazemat op de noordelijke batterij gezet. De schotbalkkering dateert uit dezelfde periode. Mogelijk bevinden zich resten of sporen van andere werken, waaronder ook loopgraven en dergelijke, in de bodem.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Ligging en relatie met andere complexen

Het complex BATTERIJ AAN DE OVEREINDESEWEG MET INUNDATIEKANAAL EN ANNEXE WERKEN strekt zich ruwweg uit van Ravensewetering (N) naar het Amsterdam-Rijnkanaal (ZW) en vormde een defensielijn vóór het Fort bij Jutphaas en verdedigde de watertoevoer voor inundatiegebieden bij de niet inundeerbare Houtense Vlakte. De verdediging kende wederzijdse ondersteuning met het nabijgelegen Fort bij 't Hemeltje, het Werk aan de Waalse Wetering en het Verdedigingswerk bij Vreeswijk.

Omschrijving complex

Het complex BATTERIJ AAN DE OVEREINDESEWEG MET INUNDATIEKANAAL EN ANNEXE WERKEN strekt zich als een smal en langgerekt ensemble van verdedigingswerken en daarmee verbonden elementen uit langs het als verbindende as te beschouwen Inundatiekanaal. Dit kanaal reikt tegenwoordig van het Amsterdam-Rijnkanaal bij de afsplitsing van het Lekkanaal (en de Plofsluis) tot aan de Ravensewetering, maar maakt deel uit van een verder naar het noorden doorlopend inundatiekanaal, dat de niet te inunderen Houtense Vlakte doorsnijdt. Het complex ontstond in de jaren 1871-1873, toen aarden werken aan het kanaal zijn opgeworpen en het is vervolgens onder meer uitgebreid met bomvrije gebouwen. In het interbellum zijn onder meer enkele kazematten en waterstaatkundige werken toegevoegd. Het complex omvat, naast de onderdelen van de Batterij Overeindseweg Noord en enkele (onvoltooide) gebouwde betonnen elementen, ook het Inundatiekanaal en de onderhoudsweg.

De bescherming van het complex BATTERIJ AAN DE OVEREINDESEWEG MET INUNDATIEKANAAL EN ANNEXE WERKEN betreft de volgende complexonderdelen:

- \tAARDWERKEN MET EMPLACEMENTEN EN WAL

- \tWACHTHUIS (gebouw B)

- \tBERGPLAATS (gebouw C)

- \tREMISE (gebouw E)

- \tMITRAILLEURKAZEMAT

- \tARTILLERIELOODS (gebouw a)

- \tFORTWACHERSWONING (gebouw b)

- \tSCHOTBALKKERING / SLUIS

- \tBRUG

- \tGIETSTALEN KOEPELKAZEMAT TYPE G MET AFWACHTINGSRUIMTE

- \tINUNDATIEKANAAL EN ONDERHOUDSWEG

- \tRESTEN TANKVERSERRING

- \tONVOLTOOIDE GROEPSSCHUILPLAATSEN, TYPE P

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Waardering complex

Het Complex BATTERIJ AAN DE OVEREINDESEWEG MET INUNDATIEKANAAL EN ANNEXE WERKEN is van algemeen belang vanwege:

- * Cultuurhistorische waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie zoals deze is ontworpen door C.R.T. Kraijenhoff en in eerste aanleg vanaf 1815 door hem, Jan Blanken en majoor-ingenieur Willem Offerhaus is aangelegd en daarna door anderen gedurende meer dan 125 jaar is versterkt en verbeterd.
- * Architectuurhistorische waarden in het bijzonder als uiting van de militair-strategische bouwkunde, die gebaseerd is op: a. het systeem van inundatie en accesverdediging (19de en 20ste eeuw), b. de wedloop met de zich versterkende offensieve middelen (19de en 20ste eeuw), c. het systeem van 'levende' veldversterking in de diepte (20ste eeuw).

Het betreft hier een complex dat in eerste aanleg een voorbeeld is van een verdedigingswerk uit de jaren 1871-1873. Het complex is een voorbeeld van een van oorsprong open aarden batterij als verdediging van een annex inundatiekanaal, het geheel voorzien van kleine betonnen werken en waterweken.

- * Krijgshistorische waarden als onderdeel van een aaneengesloten militaire verdedigingslinie tussen de voormalige Zuiderzee en de Biesbosch. Deze bestond hoofdzakelijk uit een samenhangend systeem van inundatievelden en bijbehorende inundatiemiddelen en van schootsvelden. Dit systeem werd aangevuld met diverse, uit verschillende perioden daterende typen gebouwde of aangelegde verdedigingswerken die dienden ter afsluiting van niet te inunderen terreinen of andere accessen.
- * Ensemblewaarde en situationele waarden vanwege zijn ligging binnen het systeem van de Nieuwe Hollandse Waterlinie in het algemeen en in het bijzonder in de directe relatie tot de complexen Fort bij Jutphaas, Fort 't Hemeltje, Werk aan de Waalse Wetering en het Werk bij Vreeswijk. Tevens vanwege de functionele en fysieke samenhang van de onderdelen van het complex en vanwege een tamelijk gave relatie met het schootsveld.
- * Archeologische waarden vanwege mogelijk in de bodem aanwezige sporen van werken, zoals loopgraven.
- * Het complex is tamelijk zeldzaam omdat het een representatief, zij het niet compleet voorbeeld is van een door een batterij verdedigd inundatiekanaal in de Nieuwe Hollandse Waterlinie.
- * Het complex is tamelijk goed bewaard omdat de meeste ertoe behorende onderdelen in herkenbare vorm en deels ook in functie aanwezig zijn.

Monumentnummer*: 531562

Status rijksmonument
Inschrijving register* 12 september 2014
Kadaster deel/nr 82656/40

Woonplaats* Gemeente* Provincie*
Nieuwegein Nieuwegein Utrecht

Locatiennaam Locatieomschrijving
NHW-Batterij a.d. Overeindseweg , Nieuwegein

Kadastrale gemeente*	Sectie*	Kadastraal object*	Appartement aanduiding	Grondperceel
Jutphaas	D			2119
Jutphaas	D			3707
Jutphaas	D			3719
Jutphaas	D			3738
Jutphaas	D			3740
Jutphaas	D			3741
Jutphaas	D			3470
Jutphaas	D			3459
Jutphaas	D			3458
Jutphaas	D			3140
Jutphaas	D			3457
Jutphaas	D			3523
Jutphaas	D			645
Jutphaas	D			2240
Jutphaas	D			3471

Omschrijving**

Cluster 52. Aardwerken met emplacements en wal.

NIEUWE HOLLANDSE WATERLINIE

Inleiding

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

AARDWERKEN MET EMPLACEMENTEN EN WAL als eenvoudige, verdedigbare onderdelen van een speciaal ter bewaking van een inundatiekanaal en een acces opgeworpen werk. Op talrijke plaatsen binnen - veelal op de wallen - en buiten de forten waren opstelplaatsen voor geschut voorbereid. Deze emplacements (kunnen) dateren uit verschillende perioden en zijn soms ook meerdere malen (her)ingericht. Een groot deel van de opstelplaatsen was in de open lucht gesitueerd en bestond uit niet veel meer dan een geëffend, met gras of hout bedekt platform. De dekking bestond gewoonlijk uit een (lage) eveneens aarden wal of borstwering en traversen, waarin eventueel plaatselijke verlagingen ten behoeve van het geschut waren aangebracht. In een aantal gevallen zijn emplacements bovenop bomvrije bouwwerken aangelegd en zijn er hellingen (geweest) om de kanonnen met paarden of handkracht omhoog te brengen. Opstelplaatsen kwamen gewoonlijk in (kleine) groepjes voor, waardoor ze als batterij konden functioneren. Veel aarden emplacements en borstweringen zijn in de loop der tijd verdwenen of moeilijk herkenbaar geworden, maar op een aantal plaatsen zijn ze nog aanwezig of weer herkenbaar (gemaakt). De aardwerken van de twee batterijen aan de Overeindseweg zijn aangelegd vanaf 1871. Batterijen zijn (relatief kleine) opstellingen waarin meerdere stukken geschut in samenhang en vaak in min of meer lineair verband zijn opgesteld; de nog bestaande noordelijke batterij heeft echter het karakter van een klein fort gekregen. Een toegevoegd bomvrij bouwwerk en een 20ste-eeuwse kazemat zijn eveneens door aardwerken gedekt. Het aardwerk omvat nu in hoofdzaak resten van de wal aan de oostzijde van de noordelijke batterij, die zich naar het zuiden voortzet tot aan de Overeindseweg en dito wetering. De zuidelijke batterij is opgeruimd bij de omlegging van het Amsterdam-Rijnkanaal bij de Plofsluis in 1981-1982. De brug en de sluis maken deel uit van de Overeindseweg. Het Inundatiekanaal strekt zich van zuid naar noord uit langs het totale werk en splitst zich hierbij tot een gracht.

Omschrijving

AARDWERKEN MET EMPLACEMENTEN EN WAL, waarvan die van de batterij ongeveer schietspoelvormig zijn en waarvan de hoogteverschillen worden gevormd door dekkingen van bomvrije gebouwen en door resten van emplacements in de wal aan de oostzijde van het werk. Het noord-zuid gerichte aardwerk verlengt zich aan de zuidzijde tot aan de Overeindseweg. In de aardwerken op de batterij zijn enkele aan drie zijden en bovenop met aarde gedekte bomvrije gebouwen en een mitrailleurkazemat opgenomen.

Waardering

De AARDWERKEN MET EMPLACEMENTEN EN WAL zijn van algemeen belang vanwege:

- * Cultuurhistorische waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie zoals deze is ontworpen door C.R.T. Kraijenhoff en in eerste aanleg vanaf 1815 door hem, Jan Blanken en majoor-ingenieur Willem Offerhaus is gerealiseerd en daarna door anderen gedurende meer dan 125 jaar is versterkt en verbeterd.
- * Architectuurhistorische waarden, in het bijzonder als uiting van de militair-strategische bouwkunde, die gebaseerd is op: a. het systeem van inundatie en accesverdediging (19de eeuw), b. de wedloop met de zich versterkende offensieve middelen (19de en 20ste eeuw), c. het systeem van 'levende' veldversterking in de diepte (20ste eeuw).

Het betreft hier een onderdeel dat in hoofdzaak dateert uit de jaren 1871-1873, maar daarna is verbeterd en uitgebreid en het is een voorbeeld van een voor defensieve doeleinden ingericht aardwerk ter afsluiting en verdediging van een acces en een inundatiekanaal.

- * Ensemblewaarden en situationele waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Tevens vanwege de functionele en fysieke samenhang met de overige onderdelen van het complex en vanwege de tamelijk gave relatie met het schootsveld.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

* Het onderdeel is vrij zeldzaam omdat het als de helft van een overwegend aarden aanleg nog steeds een goed voorbeeld is van een voor defensieve doeleinden ingericht aardwerk ter afsluiting en verdediging van een acces en van een inundatiekanaal.

* Het onderdeel is redelijk goed bewaard omdat de meeste ertoe behorende onderdelen in herkenbare vorm aanwezig zijn en de toenmalige reden voor aanleg nog goed uit de context afleesbaar is.

Hoofdcategorie

Verdedigingswerken en militaire gebouwen

Subcategorie

Bomvrij militair object

Functie

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Monumentnummer*: 531563

Status rijksmonument
Inschrijving register* 12 september 2014
Kadaster deel/nr 82656/48

Woonplaats* Gemeente* Provincie*
Nieuwegein Nieuwegein Utrecht

Kadastrale gemeente* Sectie* Kadastraal object* Appartement aanduiding Grondperceel
Jutphaas D 3741

Omschrijving**

Cluster 52. Wachthuis (gebouw B).

NIEUWE HOLLANDSE WATERLINIE

Inleiding

WACHTHUIS (gebouw B), als aardgedekt, bomvrij bouwwerk, dat in een tweede bouwfase is toegevoegd aan de oorspronkelijk als verdedigbaar aardwerk aangelegde batterij aan de noordzijde van de Overeindseweg en Overeindsewetering. Het aan de noordwestzijde van het werk gesitueerde wachthuis heeft het karakter van een kazernesgebouw. Het gebouw had een min of meer vergelijkbare pendant op de zuidelijke batterij. Dit gebouw (gebouw A) is bij het opruimen van deze zuidelijke batterij verdwenen. Anders dan het noordelijke wachthuis had deze haaks achterwaarts wijkende keermuren.

Omschrijving

Aan de noordwestzijde op het aardwerk gelegen WACHTHUIS van trasbeton, (gebouw B), opgetrokken in 1876 en vergroot in 1881. Het eenlaagse gebouw heeft aan de westzijde (keelzijde) een rechte gevel met aan de uiteinden een aflopende vleugelmuur. Het wachthuis is aan de overige drie zijden en bovenop aangeaard. De gevel is voorzien van een pleisterlaag. In de gevel bevinden zich een aantal stalen deuren. Links sluiten vier deuren voormalige privaten af. Voorts bevat de gevel van links naar rechts een getoogde dubbele deur, twee vensteropeningen met luiken, drie dubbele deuren, twee vensters met luiken en een dubbele getoogde deur.

Waardering

Het WACHTHUIS (gebouw B) is van algemeen belang vanwege:

* Cultuurhistorische waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie zoals deze is ontworpen door C.R.T. Kraijenhoff en in

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

eerste aanleg vanaf 1815 door hem, Jan Blanken en majoor-ingenieur Willem Offerhaus is gerealiseerd en daarna door anderen gedurende ongeveer 125 jaar is versterkt en verbeterd.

* Architectuurhistorische waarden, in het bijzonder als uiting van de militair-strategische bouwkunde, die gebaseerd is op: a. het systeem van inundatie en accesverdediging (19de eeuw), b. de wedloop met de zich versterkende offensieve middelen (19de eeuw).

Het betreft hier een onderdeel uit 1876 en vergroot in 1881, namelijk een voorbeeld van een bakstenen, met aarde gedekt, bomvrij gebouw.

* Ensemblewaarden en situationele waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Tevens vanwege de functionele en fysieke samenhang met de overige onderdelen van het complex.

* Het onderdeel is representatief (karakteristiek) omdat het in verschijningsvorm de kenmerken vertoont die het toenmalige defensieve doel onderstrepen.

* Het onderdeel is goed bewaard omdat het in de loop der tijd weinig wezenlijke aanpassingen heeft ondergaan en het de oorspronkelijke structuur heeft behouden.

Hoofdcategorie

Verdedigingswerken en militaire gebouwen

Subcategorie

Militair wachtgebouw

Functie

Monumentnummer*: 531564

Status rijksmonument
Inschrijving register* 12 september 2014
Kadaster deel/nr 82663/149

Woonplaats* Gemeente* Provincie*
Nieuwegein Nieuwegein Utrecht

Locatiennaam Locatieomschrijving
Nieuwegein Batterij a/d Overeindseweg met inundatiekanaal/annexe werken

Kadastrale gemeente* Sectie* Kadastraal object* Appartement aanduiding Grondperceel
Jutphaas D 3741

Omschrijving**

Cluster 52. Bergplaats (gebouw C).

NIEUWE HOLLANDSE WATERLINIE

Inleiding

BERGPLAATS (gebouw C), als aardgedekt, bomvrij bouwwerk, dat in een tweede bouwphase is toegevoegd aan de oorspronkelijk als verdedigbaar aardwerk aangelegde batterij aan de noordzijde van de Overeindseweg en Overeindsewetering. De aan de zuidwestzijde van de batterij gesitueerde bergplaats heeft het karakter van een magazijn of remise. Het gebouw had een vergelijkbare pendant op de zuidelijke batterij. Dit gebouw (gebouw D) is bij het opruimen van de zuidelijke batterij verdwenen.

Omschrijving

Zuidoostelijk van het wachtgebouw op de batterij gelegen, laat-19de-eeuwse, bomvrije BERGPLAATS (gebouw C) van trsbeton, bestaande uit een ruimte achter een recht betonnen front met aflopende vleugelmuren. Voor de gevel is een betonnen laag gezet. In het midden bevindt zich een getoogde dubbele deur. De overige gevels en het dak zijn aangeaard.

Waardering

De BERGPLAATS (gebouw C) is van algemeen belang vanwege:

* Cultuurhistorische waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie zoals deze is ontworpen door C.R.T. Kraijenhoff en in eerste aanleg vanaf 1815 door hem, Jan Blanken en majoor-ingenieur Willem Offerhaus is gerealiseerd en daarna door anderen

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

gedurende ongeveer 125 jaar is versterkt en verbeterd.

* Architectuurhistorische waarden, in het bijzonder als uiting van de militair-strategische bouwkunde, die gebaseerd is op: a. het systeem van inundatie en accesverdediging (19de eeuw), b. de wedloop met de zich versterkende offensieve middelen (19de eeuw).

Het betreft hier een onderdeel uit het laatste kwart van de 19de eeuw, namelijk een voorbeeld van een met aarde gedekt, bomvrij gebouw.

* Ensemblewaarden en situationele waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Tevens vanwege de functionele en fysieke samenhang met de overige onderdelen van het complex.

* Het onderdeel is representatief (karakteristiek) omdat het in verschijningsvorm de kenmerken vertoont die het toenmalige defensieve doel onderstrepen.

* Het onderdeel is goed bewaard omdat het in de loop der tijd weinig wezenlijke aanpassingen heeft ondergaan en het de oorspronkelijke structuur heeft behouden.

Hoofdcategorie

Verdedigingswerken en militaire gebouwen

Subcategorie

Militaire opslagplaats

Functie

Monumentnummer*: 531565

Status rijksmonument
Inschrijving register* 12 september 2014
Kadaster deel/nr 82663/174

Woonplaats* Gemeente* Provincie*
Nieuwegein Nieuwegein Utrecht

Locatiennaam Locatieomschrijving
Nieuwegein Batterij a/d Overeindseweg met inundatiekanaal/annexe werken

Kadastrale gemeente* Sectie* Kadastraal object* Appartement aanduiding Grondperceel
Jutphaas D 3741

Omschrijving**

Cluster 52. Remise (gebouw E).

NIEUWE HOLLANDSE WATERLINIE

Inleiding

REMISE (gebouw E), als aardgedekt, bomvrij bouwwerk, dat in een tweede bouwphase is toegevoegd aan de oorspronkelijk als verdedigbaar aardwerk aangelegde batterij aan de noordzijde van de Overeindseweg en -wetering. De aan de noordoostzijde van de batterij gesitueerde remise had een vergelijkbare pendant op de zuidelijke batterij. Dit gebouw (gebouw F) is bij het opruimen van deze batterij verdwenen.

Omschrijving

Ten oosten van het wachthuis gelegen, omstreeks 1880 opgetrokken REMISE (gebouw E) van trasbeton, bestaande uit een in later tijd met beton beklede gevel met een stalen deur aan de westzijde of keelzijde. De overige gevels en het dak zijn aangeaard. De remise bevat één vertrek.

De REMISE is van algemeen belang vanwege:

* Cultuurhistorische waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie zoals deze is ontworpen door C.R.T. Kraijenhoff en in eerste aanleg vanaf 1815 door hem, Jan Blanken en majoor-ingenieur Willem Offerhaus is gerealiseerd en daarna door anderen gedurende ongeveer 125 jaar is versterkt en verbeterd.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

* Architectuurhistorische waarden, in het bijzonder als uiting van de militair-strategische bouwkunde, die gebaseerd is op: a. het systeem van inundatie en accesverdediging (19de eeuw), b. de wedloop met de zich versterkende offensieve middelen (19de eeuw).

Het betreft hier een onderdeel van omstreeks het laatste kwart van de 19de eeuw, namelijk een voorbeeld van een met aarde gedekt, bomvrij gebouw.

* Ensemblewaarden en situationele waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Tevens vanwege de functionele en fysieke samenhang met de overige onderdelen van het complex.

* Het onderdeel is representatief (karakteristiek) omdat het in verschijningsvorm kenmerken vertoont die het toenmalige defensieve doel onderstrepen.

Hoofdcategorie

Verdedigingswerken en militaire gebouwen

Subcategorie

Fort, vesting en -onderdelen

Functie

Monumentnummer*: 531566

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	12 september 2014
Kadaster deel/nr	82663/99

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>	<i>Provincie*</i>
Nieuwegein	Nieuwegein	Utrecht

<i>Locatiennaam</i>	<i>Locatieomschrijving</i>
Nieuwegein	Batterij a/d Overeindseweg met inundatiekanaal/annexe werken

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Jutphaas	D			3741

*Omschrijving***

Cluster 52. Mitrailleurkazemat.

NIEUWE HOLLANDSE WATERLINIE

Inleiding

MITRAILLEURKAZEMAT als toegevoegd onderdeel van de accesverdediging op de noordelijke batterij aan de Overeindseweg. De bestaande accesverdediging van de Overeindseweg is vanaf 1936 uitgebreid met een aantal betonnen werken, waaronder een nog bestaande mitrailleurkazemat op de noordelijke batterij. Behalve de verdediging van het acces speelde ook de reeds aan het begin van de 20ste eeuw ingezette deconcentratie van de verdediging een rol bij de bouw van verspreide kazematten en andere betonnen werken. Ook de opkomst van veel snellere aanvals- en vervoersmiddelen - zowel over land als door de lucht - waardoor verrassingsaanvallen mogelijk werden, speelde hierbij een rol, vooral in de aanloop naar de Tweede Wereldoorlog. Deconcentratie van de verdediging was een verschijnsel dat zich op veel plaatsen voordeed, maar vooral in het vlakke en 'overzichtelijke' Nederland. Zo zijn in de jaren '30 in het Oostfront van de Vesting Holland 34 zogenoemde VIS 77-kazematten gebouwd (naar: Voorschrift Inrichten Stellingen no. 77, uit 1928). Deze kazematten kwamen meestal tot stand vanwege wijzigingen in de verkeersinfrastructuur, die een verzwakking van een verdedigingslinie betekenden, maar ze zijn ook toegepast op en rond bestaande forten en werken. De mitrailleurkazemat op de noordelijke batterij aan de Overeindseweg en Overeindsewetering kon zorgen voor frontaal vuur op het voorgelegen inundatieterein.

Omschrijving

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

De aan de noordzijde in het aardwerk van de batterij gebouwde MITRAILLEURKAZEMAT werd gebouwd in 1936 en bestaat uit een uit gewapend betonnen constructie van één bouwlaag. Het interieur bevat een verblijfsruimte, alsmede een gevechtsruimte met opstelplaats voor een mitrailleur. De toegang is voorzien van stalen kozijnen en een dito deur. Boven de toegang is het jaartal 1936 weergegeven. Buiten het schietgat is de noord-oostelijke of frontzijde grotendeels aangeaard.

Waardering

De MITRAILLEURKAZEMAT is van algemeen belang vanwege:

- * Cultuurhistorische waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie zoals deze is ontworpen door C.R.T. Kraijenhoff en in eerste aanleg vanaf 1815 door hem, Jan Blanken en majoor-ingenieur Willem Offerhaus is gerealiseerd en daarna door anderen gedurende ongeveer 125 jaar versterkt en verbeterd.
- * Architectuurhistorische waarden, in het bijzonder als uiting van de militair-strategische bouwkunde, die gebaseerd is op het systeem van: a. het systeem van inundatie en accesverdediging (20ste eeuw), b. de wedloop met de zich versterkende offensieve middelen (20ste eeuw), c. het systeem van 'levende' veldversterking in de diepte (20ste eeuw).

Het betreft hier een onderdeel uit 1936, dat een voorbeeld is van een gewapend betonnen kazemat.

- * Ensemblewaarde en situationele waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie in het algemeen en vanwege de onderlinge functionele, functioneel-ruimtelijke en fysieke samenhang met de overige onderdelen van het complex en in het bijzonder met het acces van de Overeindseweg en Overeindse Wetering.
- * Het onderdeel is een representatief voorbeeld van een VIS 77-kazemat, die als extra verdediging is toegevoegd aan een bestaande batterij.
- * Het onderdeel is tamelijk gaaf en goed bewaard en laat zich als gebouwd onderdeel duidelijk in het veld herkennen.

Hoofdcategorie

Verdedigingswerken en militaire gebouwen

Subcategorie

Kazemat (B)

Functie

Kazemat (B10)

Monumentnummer*: 531567

Status rijksmonument
Inschrijving register* 12 september 2014
Kadaster deel/nr 82663/121

Woonplaats* Gemeente* Provincie*
Nieuwegein Nieuwegein Utrecht

Kadastrale gemeente* Sectie* Kadastraal object* Appartement aanduiding Grondperceel
Jutphaas D 3741

Omschrijving**

Cluster 52. Artillerieloods (gebouw a).

NIEUWE HOLLANDSE WATERLINIE

Inleiding

ARTILLERIELOODS (gebouw a) als niet bomvrije, houten opslag van materieel. Op verschillende plaatsen zijn binnen en buiten fortterreinen in de loop der decennia houten, stenen en metalen ('blikken') loodsen tot stand gekomen om te dienen als (provisorische of permanente) bergruimte, opslag, onderkomen voor mensen of materieel, hospitaal, brandweer, paardenstal, wachthuis, enz. Een groot deel van deze loodsen is inmiddels vergaan, gesloopt of verplaatst, maar andere bestaan nog in situ. Soms gaat het om bijzonder eenvoudige bouwwerkjes van geringe omvang, maar er zijn ook meer complexe en grotere exemplaren, waaronder deze loods ten westen van de wal tussen de batterij en de Overeindseweg. De loods ligt ten noorden van de fortwachterswoning.

Omschrijving

De ARTILLERIELOODS (gebouw a) is omstreeks 1880 opgetrokken op een rechthoekige plattegrond (ca. 33.00 x 8.00 m) en telt één bouwlaag onder een met gesmoorde pannen gedekt zadeldak, waarvan de nok vrijwel haaks op de Overeindseweg gericht is. De kopgevels zijn boven een gemetselde plint opgebouwd uit horizontaal aangebrachte, houten messing-en-groefdelen. De langsgevels bevatten deels de oorspronkelijk dubbele vensters met roedeverdeling.

Waardering

De ARTILLERIELOODS (gebouw a) is van algemeen belang vanwege:

* Cultuurhistorische waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie zoals deze is ontworpen door C.R.T. Kraijenhoff en in

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

eerste aanleg vanaf 1815 door hem, Jan Blanken en majoor-ingenieur Willem Offerhaus is gerealiseerd en daarna door anderen gedurende ongeveer 125 jaar is versterkt en verbeterd.

* Architectuurhistorische waarden, in het bijzonder als uiting van een aan de militair-strategische bouwkunde gerelateerde houten bebouwing, die gebaseerd is op: a. het systeem van inundatie en accesverdediging (19de eeuw), b. de wedloop met de zich versterkende offensieve middelen (19de eeuw).

Het betreft hier een onderdeel uit de periode 1871-1886, namelijk een houten berging van rond 1880.

* Ensemblewaarde en situationele waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Tevens vanwege de functionele en fysieke samenhang met de overige onderdelen van het complex.

* Het onderdeel is representatief omdat het een voorbeeld is van een authentieke bij een verdedigingswerk ingerichte houten berging.

Hoofdcategorie

Verdedigingswerken en militaire gebouwen

Subcategorie

Militaire opslagplaats

Functie

Monumentnummer*: 531568

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	12 september 2014
Kadaster deel/nr	82663/77

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>	<i>Provincie*</i>		
Nieuwegein	Nieuwegein	Utrecht		
<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Jutphaas	D			2119

Omschrijving**

Cluster 52. Fortwachterswoning (gebouw b).

NIEUWE HOLLANDSE WATERLINIE

Inleiding

De FORTWACHTERSWONING (gebouw b) is een aan de keelzijde van de wal, langs de Overeindseweg gelegen, niet verdedigbaar onderdeel van de Batterijen aan de Overeindseweg. Omdat de meeste forten en andere (buiten de bebouwde kom gelegen) verdedigingswerken - wanneer er geen sprake was van mobilisatie of oefeningen - geen bezetting met militair personeel hadden, was er in veel gevallen een aparte woning of andersoortig onderkomen voor een beheerder of wachter. Soms had een dergelijk(e) woning of onderkomen tevens een andere functie, zoals die van sluiswachterswoning of brugwachtershuis. In de toegepaste architectuur bestaat mede hierdoor geen uniformiteit; het gebruikte bouw materiaal varieert, maar is gewoonlijk baksteen of hout en ook het aantal bouwlagen verschilt. Ook voor wat betreft de locatie van een wachterwoning zijn geen duidelijke standaarden; sommige fortwachterswoningen liggen binnen de fortgracht, andere daarbuiten - soms zelfs op enige afstand van het fort. De fortwachterswoning van de Batterijen aan de Overeindseweg lag voorheen op ongeveer gelijke afstand tussen de door een wal verbonden noordelijke en de zuidelijke batterij. Sinds de sloop van de zuidelijke batterij is het huis het zuidelijkste gebouwde onderdeel van het complex. De woning is omstreeks 1996 aan de oostzijde met één travee uitgebreid; rechts is in het aangebouwde gedeelte een extra venster gezet. Het zuidelijk dakvlak wordt doorbroken door een niet oorspronkelijke dakkapel. Aan de achterzijde is een vlak gedekte uitbouw gerealiseerd.

Omschrijving

De FORTWACHTERSWONING (gebouw b) is omstreeks 1880 opgetrokken op een rechthoekige plattegrond en telt één bouwlaag onder een met gesmoorde kruispannen gedekt zadeldak, waarvan de nok parallel aan de Overeindseweg ligt. De schuifvensters hebben een

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

getoogde bovenzijde. De voorgevel of zuidelijke langsgevel bevat een deur met bovenlicht met ter weerszijden (voor de realisatie van de uitbreiding rechts) één venster. De beide als puntgevels uitgevoerde zijgevels zijn identiek en bevatten een getoogd venster en een kleiner venster in de top en verder windveren. De achtergevel bevat onder andere een toegang.

De FORTWACHERSWONING (gebouw b) is van algemeen belang vanwege:

* Cultuurhistorische waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie zoals deze is ontworpen door C.R.T. Kraijenhoff en in eerste aanleg vanaf 1815 door hem, Jan Blanken en majoor-ingenieur Willem Offerhaus is gerealiseerd en daarna door anderen gedurende ongeveer 125 jaar is versterkt en verbeterd.

* Architectuurhistorische waarden, in het bijzonder als uiting van een aan de militair-strategische bouwkunde gerelateerde bebouwing, die gebaseerd is op het systeem van inundatie en accesverdediging (19de eeuw).

Het betreft hier een onderdeel uit het laatste kwart van de 19de eeuw, namelijk een, tussen de oorspronkelijk uit twee afzonderlijke batterijen bestaande, militaire dienstwoning van rond 1880.

* Ensemblewaarde en situationele waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Tevens vanwege de functionele en fysieke samenhang met de overige onderdelen van het complex en vanwege de kenmerkende ligging aan de keelzijde van het oorspronkelijk uit twee door een wal verbonden batterijen.

* Het onderdeel is representatief omdat het een voorbeeld is van een bij een verdedigingswerk ingerichte fortwachterswoning.

Hoofdcategorie

Verdedigingswerken en militaire gebouwen

Subcategorie

Fort, vesting en -onderdelen

Functie

Monumentnummer*: 531569

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	12 september 2014
Kadaster deel/nr	82663/92

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>	<i>Provincie*</i>
Nieuwegein	Nieuwegein	Utrecht

<i>Locatiennaam</i>	<i>Locatieomschrijving</i>
Nieuwegein	NHW-Batterij a.d. Overeindseweg

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Jutphaas	D			3707
Jutphaas	D			3719
Jutphaas	D			3740
Jutphaas	D			3741
Jutphaas	D			645
Jutphaas	D			3459

*Omschrijving***

Cluster 52. Schotbalkkering/sluis.

NIEUWE HOLLANDSE WATERLINIE

Inleiding

SCHOTBALKKERING / SLUIS als rond 1935 aan het verdedigingswerk Batterijen aan de Overeindseweg toegevoegd waterbouwkundig onderdeel. Het verdedigingssysteem van de Nieuwe Hollandse Waterlinie was in de eerste plaats gebaseerd op het gecontroleerd onder water zetten van (grote) terreinoppervlakken. Gecontroleerde inundatie vergde een ingenieus systeem van waterwerken, zoals sluisen, stuwen en kanalen, waarmee het noodzakelijke peil snel en binnen nauwe grenzen gesteld en gehandhaafd kon worden. Er werden vele verschillende typen sluisen toegepast, afhankelijk van de plaats waar ze in het systeem functioneerden. Soms werden reeds bestaande scheepvaart-, uitwaterings- of keersluisen gebruikt, maar ook zijn er vele nieuwe gebouwd of bestaande (sterk) aangepast. Soms moesten lokale peilverschillen tussen afzonderlijke poldereenheden worden overbrugd en / of gecreëerd door het opnemen of gebruiken van keersluisjes in bestaande kades of dijken. Hiertoe zijn vaak schotbalkkeringen in vaarten of zelfs in coupures in kades toegepast, maar ook zogenoemde verlaten met houten of ijzeren hefdeuren of duikers met schuiven zijn voor dit

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

doel benut. De schotbalkkering ligt westelijk van de in dezelfde tijd gerealiseerde brug over het Inundatiekanaal en vormt een kering in de Overeindse Wetering.

Omschrijving

Rond 1935 ten noorden van de Overeindseweg in de Overeindse Wetering gebouwde SCHOTBALKKERING / SLUIS, bestaande uit twee betonnen landhoofden met schuin terugwijkende vleugels. In de landhoofden zijn twee sponningen ten behoeve van schotbalken aangebracht.

Waardering

De SCHOTBALKKERING / SLUIS is van algemeen belang vanwege:

- * Cultuurhistorische waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie zoals deze is ontworpen door C.R.T. Kraijenhoff en in eerste aanleg vanaf 1815 door hem, Jan Blanken en majoor-ingenieur Willem Offerhaus is gerealiseerd en daarna door anderen gedurende ongeveer 125 jaar is versterkt en verbeterd.
- * Architectuurhistorische waarden, in het bijzonder als uiting van een aan de militair-strategische bouwkunde gerelateerde bebouwing en waterwerken, die gebaseerd zijn op het systeem van inundatie en accesverdediging (20ste eeuw).

Het betreft hier aan de militair-strategische bouwkunde gerelateerde uiting van historische waterbouwkunde, namelijk een sluis met schotbalkkering.

- * Ensemblewaarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Tevens vanwege de functionele en fysieke samenhang met de overige onderdelen van het complex.
- * Het onderdeel is representatief (karakteristiek) omdat het als relatief laat toegevoegd waterbouwkundig onderdeel de werking van het inundatiesysteem in het Interbellum kan helpen tonen.
- * Het onderdeel is gaaf bewaard omdat hoofdvorm en bouwkundige detaillering goed herkenbaar zijn.

Hoofdcategorie

Verdedigingswerken en militaire gebouwen

Subcategorie

Fort, vesting en -onderdelen

Functie

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Monumentnummer*: 531570

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	12 september 2014
Kadaster deel/nr	82663/48

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>	<i>Provincie*</i>
Nieuwegein	Nieuwegein	Utrecht

<i>Locatiennaam</i>	<i>Locatieomschrijving</i>
Nieuwegein	Batterij a/d Overeindseweg met inundatiekanaal/annexe werken

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Jutphaas	D			645

*Omschrijving***

Cluster 52. Brug.

NIEUWE HOLLANDSE WATERLINIE

Inleiding

BRUG over inundatiekanaal als in 1871 aan het verdedigingswerk Batterijen aan de Overeindseweg toegevoegd en later gemoderniseerd waterbouwkundig onderdeel. Het ophalen of verwijderen / vernietigen van bruggen is sinds de oudheid een probaat middel om indringers te weren. Niet alleen werd zo de doorgang of overtocht over een waterloop, een droge of een natte gracht of een terreindiepte belemmerd of vertraagd, maar ook moest een aanvaller zelf zorgen voor middelen om de barrière eventueel zelf te nemen. Houten bruggen waren relatief snel te vernietigen, desnoods door ze in brand te steken. Stenen en betonnen bruggen vergden een grotere en meer tijdrovende ingreep, al kon een springlading soms snel het gewenste effect sorteren. Met de komst van ijzeren bruggen - in de loop van de 19de eeuw op grote schaal toegepast in vele verschillende varianten - bleef de tweede mogelijkheid bestaan, maar verdween de eerste. Het opblazen van bruggen was kapitaalvernietiging en gebeurde alleen in uiterste noodzaak. (Ijzeren) bruggen konden worden afgesloten door het uitnemen of anderszins ontoegankelijk maken van (kleine) delen ervan. De houten brug over het inundatiekanaal is een modernere uitvoering van een eerder meer dan eens tot stand gebracht model. De brug diende onder normale omstandigheden een civiel doel.

Omschrijving

In 1871 gebouwde en later gemoderniseerde, relatief lange BRUG in de Overeindseweg (ca. 20 x 5 m) aan de zuidzijde van de

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Overeindse Wetering, met van asfalt slijtlaag voorzien, houten wegdek en ter weerszijden smalle trottoirs, geflankeerd door leuningen van ijzeren buizen; rustend op drie bakstenen penanten met later toegevoegde betonnen opzetblokken en ter weerszijden bakstenen landhoofden met vleugels met later toegevoegde betonnen opzetblokken.

Waardering

De BRUG in de Overeindseweg en behorend tot de Batterij aan de Overeindseweg is van algemeen belang vanwege:

* Cultuurhistorische waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie zoals deze is ontworpen door C.R.T. Kraijenhoff en in eerste aanleg vanaf 1815 door hem, Jan Blanken en majoor-ingenieur Willem Offerhaus is gerealiseerd en daarna door anderen gedurende ongeveer 125 jaar is versterkt en verbeterd.

* Architectuurhistorische waarden in het bijzonder als uiting van de militair-strategische bouwkunde, die gebaseerd is op en ontstond als uitvloeisel van: a. het systeem van inundatie en accesverdediging (19de eeuw), b. de wedloop met de zich versterkende offensieve middelen (19de eeuw).

Het betreft hier een aan de militair-strategische bouwkunde gerelateerde uiting van de historische waterbouwkunde, namelijk een brug voor militaire en civiele doeleinden.

* Ensemblewaarde en situationele waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Tevens vanwege de functionele en fysieke samenhang met de overige onderdelen van het complex.

* Het onderdeel is representatief (karakteristiek) omdat het een goed voorbeeld is van toepassing van een lange uitvoering van dit type brug.

* Het onderdeel is naar vorm tamelijk gaaf omdat essentiële onderdelen naar vorm en functie herkenbaar zijn.

Hoofdcategorie

Verdedigingswerken en militaire gebouwen

Subcategorie

Fort, vesting en -onderdelen

Functie

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Monumentnummer*: 531571

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	12 september 2014
Kadaster deel/nr	82663/7

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>	<i>Provincie*</i>
Nieuwegein	Nieuwegein	Utrecht

<i>Locatiennaam</i>	<i>Locatieomschrijving</i>
Nieuwegein	Batterij a/d Overeindseweg met inundatiekanaal/annexe werken

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Jutphaas	D			3461

*Omschrijving***

Cluster 52. Gietstalen koepelkazemat type G met afwachtingsruimte.

NIEUWE HOLLANDSE WATERLINIE

Inleiding

GIETSTALEN KOEPELKAZEMAT TYPE G MET AFWACHTINGSRUIMTE als in het Interbellum toegevoegd onderdeel van lineaire en accesverdediging, met loopgravenstelsels, groepsschuilplaatsen en dergelijke, waarvan slechts enkele exemplaren resterend. Het exemplaar bij de Batterij aan de Overeindseweg noord diende als verdediging van het voorgelegen inundatieterrein. De kazemat is in de bezettingstijd ontdaan van de gietstalen koepel; er resteert slechts een betonblok waarin de koepel was gemonteerd. In 1936 is, als aanvulling op de gewapend betonnen kazemat, in Nederland de zogenoemde gietstalen koepelkazemat geïntroduceerd, die was gebaseerd op een al in 1917 in Frankrijk toegepast systeem. De gebruikte pantserkoepels waren gering van omvang (gunstig i.v.m. zichtbaarheid en trefkans), rond van vorm (gunstig i.v.m. sterkte en afschampen treffers), relatief eenvoudig in serie te produceren en ze hadden een 'externe' schietopening (gunstig i.v.m. gassen en geluid). Bovendien konden ze in Nederland worden vervaardigd, wat afhankelijkheid van het buitenland belangrijk verkleinde. Een eerste bestelling van 100 stuks in Nederland (bij DEMKA) werd gevolgd door een tweede van 50 stuks bij de Belgische Soc. Anonyme John Cockerill. In totaal moeten er in korte tijd ruim 700 zijn gegoten, maar hiervan zijn er slechts enkele overgebleven. De gietstalen koepels, met een doorsnede van 1,75 m en dikten van 10-14 centimeter, zijn geïnstalleerd in meerdere kazemattypen met weerstandsklassen W 12-15 en W 21-28. De meeste koepels zijn geplaatst in standaard Koepelkazematten Type G. Kort voor het begin van de Tweede Wereldoorlog zijn op verschillende plaatsen in de Nederlandse linies zogenoemde Koepelkazematten Type G tot stand gebracht, met name in de IJssellinie, de Maaslinie, de Grebbelinie (elk circa 150) en de Nieuwe Hollandse Waterlinie (circa 80, in een verzwaarde uitvoering van 14 centimeter dikte). De

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

gebruikelijke constructie van gewapend beton met één of meer vaste schietgaten was hierbij verlaten ten gunste van een systeem dat een binnen variabele grenzen (tot 270 0) te projecteren schootsrichting, binnen een gietstalen cilinder met koepeldak bezat. Standaard Koepelkazematten in de NHW werden uitgerust met een zware mitrailleur als bewapening. Standaard koepelkazematten zijn onder meer toegepast ter verdediging van 'nieuwe of verbeterde accessen', dat wil zeggen op plaatsen waar nieuwe (auto)wegen of elektrificatie van spoorwegen waren gepland of gerealiseerd. De frontzijde kon worden voorzien van een aarden dekking en camouflage. Koepelkazematten type G waren meestal benaderbaar en toegankelijk via loopgraven; in de nabijheid lagen gewoonlijk groepsschuilplaatsen type P. Tijdens de Tweede Wereldoorlog zijn veruit de meeste koepels in het binnenland door de bezetter uit de kazematten gesloopt - ten dele door opblazen - met het doel ze om te gieten voor andere staalbehoeften. Aan de kust werden ze deels in de verdediging opgenomen, maar zijn ze na de oorlog vaak alsnog gesloopt. Hierdoor zijn complete koepelkazematten zeldzaam; ze komen in elk geval nog voor op het Fort bij Vechten en ook is er een exemplaar op het Fort bij Rijnauwen. De betonnen constructies waarin ze waren geplaatst, komen vaker voor - maar meestal in beschadigde vorm.

Omschrijving

GIETSTALEN KOEPELKAZEMAT TYPE G MET AFWACHTINGSRUIMTE van een type waarvan kort voor het begin van de Tweede Wereldoorlog op verschillende plaatsen in de Nederlandse linies exemplaren zijn gebouwd. De gebruikelijke constructie van gewapend beton met een of meer vaste schietgaten is hierbij verlaten ten gunste van een systeem dat een binnen variabele grenzen (tot 270 0) te projecteren schootsrichting, binnen een gietstalen cilinder met koepeldak bezat. Gietstalen Koepelkazematten konden onder meer worden uitgerust met een zware mitrailleur als bewapening. De kazemat is in de bezettingstijd ontdaan van de gietstalen koepel; er resteert slechts een betonblok waarin de koepel was gemonteerd, met - als zeer zeldzaam voorkomende toevoeging - een afwachtingsruimte. Wat resteert van de Gietstalen Koepelkazemat type G is een relatief lage, vrijwel vierkante, betonnen sokkel ca. 17.80 x 10.80 x 5.25 m (b x d x h), met ter hoogte van de erin uitgespaarde ruimte voor de koepel een achterwaarts hellend oppervlak. Aan de achterzijde een uitsparing in het beton met toegang en smalle gang om de afwachtingsruimte, een grote, dwars geplaatste, stalen cilinder met daarachter de koepel te kunnen betreden.

Waardering

De GIETSTALEN KOEPELKAZEMAT TYPE G MET AFWACHTINGSRUIMTE bij de Batterij aan de Overeindseweg Noord is van algemeen belang vanwege:

* Cultuurhistorische waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie zoals deze is ontworpen door C.R.T. Kraijenhoff en in eerste aanleg vanaf 1815 door hem, Jan Blanken en majoor-ingenieur Willem Offerhaus is gerealiseerd en daarna door anderen gedurende ongeveer 125 jaar versterkt en verbeterd.

* Architectuurhistorische waarden, in het bijzonder als uiting van de militair-strategische bouwkunde, die gebaseerd is op het systeem van: a. het systeem van inundatie en accesverdediging (19de en 20ste eeuw), b. de wedloop met de zich versterkende offensieve middelen (20ste eeuw), c. het systeem van 'levende' veldversterking in de diepte (20ste eeuw).

Het betreft hier een zeer zeldzaam onderdeel uit de periode 1939-1940, namelijk een gewapend betonnen rest van een standaard Gietstalen Koepelkazemat Type G met afwachtingsruimte.

* Ensemblewaarde en situationele waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie in het algemeen en vanwege de

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

onderlinge functionele, functioneel-ruimtelijke en fysieke samenhang met de overige onderdelen van het complex en met het acces van de Overeindseweg.

* Het onderdeel is representatief (karakteristiek) omdat het herkenbaar als onderdeel van een gedeconcentreerde verdedigingslijn en als verdediging van een inundatieterrein is toegevoegd aan het bestaande verdedigingsstelsel.

* Het onderdeel is redelijk gaaf bewaard omdat meerdere fysieke kenmerken, ondanks moedwillige, gedeeltelijke ontmanteling van de kazematten, herkenbaar aanwezig zijn gebleven.

Hoofdcategorie

Verdedigingswerken en militaire gebouwen

Subcategorie

Kazemat (B)

Functie

Monumentnummer*: 531572

Status rijksmonument
Inschrijving register* 12 september 2014
Kadaster deel/nr 82663/27

Woonplaats* Gemeente* Provincie*
Nieuwegein Nieuwegein Utrecht

Locatiennaam Locatieomschrijving
NHW-Batterij a.d. Overeindseweg, Nieuwegein

Kadastrale gemeente*	Sectie*	Kadastraal object*	Appartement aanduiding	Grondperceel
Jutphaas	D			3703
Jutphaas	D			3704
Jutphaas	D			3705
Jutphaas	D			3706
Jutphaas	D			3689
Jutphaas	D			3690
Jutphaas	D			3691
Jutphaas	D			3692
Jutphaas	D			3693
Jutphaas	D			3694
Jutphaas	D			3695
Jutphaas	D			3738
Jutphaas	D			3739
Jutphaas	D			3741
Jutphaas	D			3523
Jutphaas	D			3532
Jutphaas	D			2518
Jutphaas	D			3534
Jutphaas	D			3513
Jutphaas	D			3372
Jutphaas	D			2843
Jutphaas	D			2114

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Jutphaas	D			3374
Jutphaas	D			3376
Jutphaas	D			3461
Jutphaas	D			3468
Jutphaas	D			3466
Jutphaas	D			3463
Jutphaas	D			2519

*Omschrijving***

Cluster 52. Inundatiekanaal en onderhoudsweg.

NIEUWE HOLLANDSE WATERLINIE

Inleiding

INUNDATIEKANAAL EN ONDERHOUDSWEG als functionele onderdelen van het inundatiesysteem van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Het verdedigingssysteem van de Nieuwe Hollandse Waterlinie was in de eerste plaats gebaseerd op het gecontroleerd onder water zetten van (grote) terreinoppervlakken. Gecontroleerde inundatie vergde een ingenieus systeem van waterwerken, zoals sluisen, stuwen en kanalen, waarmee het noodzakelijke peil snel en binnen nauwe grenzen gesteld en gehandhaafd kon worden. Het inundatiekanaal, feitelijk een verlenging en verbreding van een bestaande wetering, liep voorheen noordwaarts vanaf de Houtense Wetering en was mede bedoeld voor het onder water zetten van de lage gronden ten zuidoosten van Utrecht in de Polder Overeind. Aan de westzijde van het kanaal een pad dat als onderhoudsweg dienst deed en eventueel voor transport van manschappen of materieel. Bij de totstandkoming / verruiming van het Amsterdam-Rijnkanaal is het zuidelijk deel van het Inundatiekanaal opgeruimd.

Omschrijving

Aansluitend op de Houtense Wetering een noordwaarts gericht INUNDATIEKANAAL, aangelegd in 1870-1871, van tegenwoordig nog ongeveer 1400 m lengte. Het kanaal, dat een verbreding en verlenging is van een bestaande waterloop is, splitst zich ter hoogte van de Batterij in een westelijke en een oostelijke tak. In het zuidelijk deel van het kanaal aan de westzijde over ongeveer een 1 km een annexe ONDERHOUDSWEG, genaamd 2e Veld.

Waardering

Het INUNDATIEKANAAL en de ONDERHOUDSWEG bij de Batterij aan de Overeindseweg Noord zijn van algemeen belang vanwege:

* Cultuurhistorische waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie zoals deze is ontworpen door C.R.T. Kraijenhoff en in eerste aanleg vanaf 1815 door hem, Jan Blanken en majoor-ingenieur Willem Offerhaus is gerealiseerd en daarna door anderen gedurende ongeveer 125 jaar is versterkt en verbeterd.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

* Architectuurhistorische waarden, in het bijzonder als uiting van een aan de militair-strategische bouwkunde gerelateerde bebouwing en waterwerken, die gebaseerd zijn op het systeem van inundatie en accesverdediging (19de eeuw).

Het betreft hier aan de militair-strategische bouwkunde gerelateerde uiting van historische waterbouwkunde, namelijk een inundatiekanaal met onderhoudsweg.

* Ensemblewaarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Tevens vanwege de functionele en fysieke samenhang met de overige onderdelen van het complex.

* De onderdelen zijn representatief (karakteristiek) omdat ze toepassing van het principe van de werking van het inundatiesysteem kunnen laten zien.

* De onderdelen zijn tamelijk gaaf bewaard omdat hoofdvorm en detaillering herkenbaar aanwezig zijn.

Hoofdcategorie

Verdedigingswerken en militaire gebouwen

Subcategorie

Fort, vesting en -onderdelen

Functie

Monumentnummer*: 531573

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	12 september 2014
Kadaster deel/nr	82662/169

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>	<i>Provincie*</i>
Nieuwegein	Nieuwegein	Utrecht

<i>Locatiennaam</i>	<i>Locatieomschrijving</i>
Nieuwegein	Batterij a/d Overeindseweg met inundatiekanaal/annexe werken

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Jutphaas	D			644

*Omschrijving***

Cluster 52. Resten tankversperring.

NIEUWE HOLLANDSE WATERLINIE

Inleiding

RESTEN TANKVERSERRING als overblijfsel van een kort voor de Tweede Wereldoorlog op en in de Overeindseweg aangebrachte hindernis tegen (gepantserde) voertuigen, die aansloot op inundatievelden en slootssystemen. Het opwerpen van hindernissen om het oprukken van vijandelijke troepen te belemmeren of te vertragen kent een lange historie. Belangrijke kunstmatige hindernissen waren van oudsher onder meer grachten, waterlinies, omgehakte bomen en onklaar gemaakte bruggen. Met de opkomst van mechanische (zoals de stoomtrein) en gemotoriseerde (pantservoertuigen en tank) verkeersmiddelen is nog zwaarder materieel ingezet, waaronder de stalen en (gewapend) betonnen versperring. Eén van de vanaf het midden van de jaren '30 toegepaste systemen bestond uit schuin geplaatste en gepunte, stalen H-profielbalken, die niet alleen de doorgang voor zulke verkeersmiddelen sterk bemoeilijkten, maar die daaraan ook zware schade konden toebrengen. Dergelijke hindernissen waren samengesteld uit één (Type I) of twee rijen (Type II) balken. Tankhindernissen waren meestal opgebouwd uit samenhangende stelsels van barrières, waarin behalve water (b.v. antitankgrachten of inundaties) ook betonnen en stalen constructies (de tankversperringen) de voortgang vertraagden. Het Nederlandse leger maakte aan de vooravond van de Tweede Wereldoorlog in de Nieuwe Hollandse Waterlinie onder meer gebruik van antitankgrachten en betonblokken met stalen profielbalken. Het aantal aangelegde tankversperringen in de Nieuwe Hollandse Waterlinie is niet bekend; rond het jaar 2000 waren er nog ongeveer 10 herkenbaar aanwezig, waarvan 1 compleet. De versperring in de Overeindseweg is maar ten dele zichtbaar doordat het werk deels onder het plaveisel ligt, maar het betonblok waarin de balken waren aangebracht is duidelijk zichtbaar aanwezig in de berm ter weerszijden van de weg.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Omschrijving

RESTEN TANKVERSPERRING, gebouwd naar een in hoofdlijnen gestandaardiseerd ontwerp van het Type II. Het meer dan een halve meter dikke, zware betonblok dat de basis van de tankversperring vormt, heeft een passagebreedte van circa 4,50 m en sloot de Overeindseweg over de volle breedte van het wegprofiel af (ca. 6,00 m). In het versperringsblok bevonden zich oorspronkelijk twee rijen kokers waarin gepunte, stalen H-profielen geplaatst konden worden, die in operationele toestand verankerd konden worden en dan schuin in oostelijke richting wezen. In vredetijd waren de kokers afgesloten door middel van rechthoekige deksels. De versperring is tegenwoordig grotendeels onder het asfalt weggewerkt.

De RESTEN TANKVERSPERRING in de Overeindseweg zijn van algemeen belang vanwege:

* Cultuurhistorische waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie zoals deze is ontworpen door C.R.T. Kraijenhoff en in eerste aanleg vanaf 1815 door hem, Jan Blanken en majoor-ingenieur Willem Offerhaus is gerealiseerd en daarna door anderen gedurende ongeveer 125 jaar versterkt en verbeterd.

* Architectuurhistorische waarden, in het bijzonder als uiting van de militair-strategische bouwkunde, die gebaseerd is op: a. het systeem van inundatie en accesverdediging (19de en 20ste eeuw), b. de wedloop met de zich versterkende offensieve middelen (19de en 20ste eeuw), c. het systeem van 'levende' veldversterking in de diepte (20ste eeuw).

Het betreft hier een onderdeel uit de periode 1935-1940 dat een voorbeeld is van een rest van een speciaal ter verdediging tegen aanvalswagens en / of tanks aangelegde gewapend betonnen, gietijzeren en stalen versperring, die deel uitmaakte van een lineaire, verder uit een aangrenzende inundatiezone en sloten bestaande hindernis.

* Ensemblewaarde en situationele waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Tevens vanwege de functionele en fysieke samenhang met de overige onderdelen van het complex.

* Het onderdeel is zeldzaam geworden en representatief omdat de versperring in fysieke context herkenbaar is gebleven.

* Het onderdeel is redelijk gaaf bewaard omdat zowel de betonnen massa, als een deel van de constructie en van de toepassingsmogelijkheden in situ waarneembaar en herkenbaar zijn gebleven.

Hoofdcategorie

Verdedigingswerken en militaire gebouwen

Subcategorie

Versperring

Functie

Tankhindernis

Monumentnummer*: 531574

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	12 september 2014
Kadaster deel/nr	82662/191

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>	<i>Provincie*</i>
Nieuwegein	Nieuwegein	Utrecht

<i>Locatiennaam</i>	<i>Locatieomschrijving</i>
Nieuwegein	Batterij a/d Overeindseweg met inundatiekanaal/annexe werken

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Jutphaas	D			3706
Jutphaas	D			3691

*Omschrijving***

Cluster 52. Groepsschuilplaatsen type P, funderingsplaten.

NIEUWE HOLLANDSE WATERLINIE

Inleiding

ONVOLTOOIDE GROEPSSCHUILPLAATSEN TYPE P als 20ste-eeuwse, in serie gebouwde, maar slechts ten dele gerealiseerde toevoegingen aan de bestaande verdediging. Groepsschuilplaatsen Type P zijn volgens min of meer uniform of standaardontwerp (vooral) in de jaren 1939-1940 op meerdere plaatsen in Nederland gebouwd. Het totaal aantal gebouwde exemplaren bedraagt circa 700, waarvan in de Nieuwe Hollandse Waterlinie ongeveer 570; het merendeel (ca. 400) hiervan bestaat nog. Het bouwprogramma van de groepsschuilplaatsen Type P was bij het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog niet afgerond en van een aantal exemplaren is bekend dat ze nooit zijn voltooid. Type P (vanwege de markante vorm ook wel 'de piramide' genoemd) is vermoedelijk het meest bekende type betonnen verdedigingswerk in Nederland. Het type kwam voort uit het zogenoemde VIS 77 (Voorschrift Inrichten Stellingen no. 77) uit 1928 en had onder meer als bestemming deel uit te maken van de verdediging van een aantal bestaande en nieuwe accessen, waaronder vooral (autosnel)wegen. De groepsschuilplaats Type P kwam gewoonlijk tot stand in de directe nabijheid van reeds bestaande of in dezelfde tijd gerealiseerde kazematten, geschutsopstellingen, versterkingen of loopgraven. Doordat de loopgraven en andere (aard)werken later vrijwel overal zijn geëffend of gesloopt, liggen de betonnen schuilplaatsen tegenwoordig soms voor een deel beneden het maaiveld. De van oudsher geheel gesloten voorzijde of frontzijde van de groepschuilplaatsen Type P was in veel gevallen gedekt door aardwerken die deel konden uitmaken van een glacis ter bescherming van de loopgraaf of een gedekte weg. Deze aardwerken zijn thans meestal niet meer aanwezig of nog slechts met moeite herkenbaar, maar met name op

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

forten of in anderszins geaccidenteerd terrein zijn ze soms nog wel aanwezig. Er zijn talrijke exemplaren van het Type P gebouwd in inundeerbare gebieden, waarbij in een aantal gevallen een nu nog zichtbare paalfundering is toegepast; bij andere is een rondom uitstekende funderingsplaat of ook wel een trog tegen inundatiewater zichtbaar. Binnen het complex Batterij aan de Overeindseweg waren eveneens Groepsschuilplaatsen Type P beoogd, maar deze zijn nooit voltooid / gerealiseerd. Zo liggen er langs het inundatiekanaal twee funderingsplaten van Groepsschuilplaatsen Type P.

Omschrijving

De twee ONVOLTOOIDE GROEPSSCHUILPLAATSEN TYPE P bestaan beide uit rechthoekige, gewapend betonblokken van ongeveer 6 x 7.50 m. De typerende betonnen dekking die dergelijke werken de bijnaam piramide bezorgde, is nog niet aangebracht. De betonblokken liggen pal westelijk van het Inundatiekanaal langs de oostzijde van de Batterij aan de Overeindseweg.

Waardering

De twee ONVOLTOOIDE GROEPSSCHUILPLAATSEN TYPE P bij de Batterij aan de Overeindseweg zijn van algemeen belang vanwege:

- * Cultuurhistorische waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie zoals deze is ontworpen door C.R.T. Kraijenhoff en in eerste aanleg vanaf 1815 door hem, Jan Blanken en majoor-ingenieur Willem Offerhaus is gerealiseerd en daarna door anderen gedurende ongeveer 125 jaar is versterkt en verbeterd.
- * Architectuurhistorische waarden, in het bijzonder als uiting van de militair-strategische bouwkunde, die gebaseerd is op: a. het systeem van inundatie en accesverdediging (20ste eeuw), b. de wedloop met de zich versterkende offensieve middelen (20ste eeuw), c. het systeem van 'levende' veldversterking in de diepte (20ste eeuw).

Het betreft hier onvoltooide onderdelen uit de periode 1939-1940, namelijk grondplaten voor gewapend betonnen groepsschuilplaatsen (Type P / Piramide).

- * Ensemblewaarde en situationele waarden als onderdelen van de Nieuwe Hollandse Waterlinie en vanwege de functionele en fysieke samenhang met de overige onderdelen van het complex.
- * De onderdelen zijn representatief (karakteristiek) omdat ze duidelijk herkenbaar als onvoltooid gebleven onderdelen van een gedeconcentreerde verdedigingslijn zijn toegevoegd aan het bestaande fortificatiestelsel.
- * De onderdelen zijn als incomplete elementen tamelijk gaaf bewaard en laten zich als gebouwde onderdelen vrij goed in het veld herkennen.

Hoofdcategorie

Verdedigingswerken en militaire gebouwen

Subcategorie

Fort, vesting en -onderdelen

Functie

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument